

BJÖRKEBERGS KYRKOÅRD

Kulturhistorisk kyrkogårdsinventering

Björkebergs församling

Linköpings kommun

Linköpings stift

Östergötlands län

2002

ÖSTERGÖTLANDS LÄNSMUSEUM

Raoul Wallenbergs plats • Box 232 • 581 02 Linköping • Tel 013-23 03 00 • Fax 013-14 05 62
info@ostergotlandslansmuseum.se • www.ostergotlandslansmuseum.se

BJÖRKEBERGS KYRKOGÅRD

Kulturhistorisk kyrkogårdsinventering

Björkebergs församling

Linköpings kommun

Linköpings stift

Östergötlands län

Innehåll

Inledning	2
Bakgrund	2
Syfte	2
Kulturminneslagen och begravningslagen	2
Kulturhistorisk bedömning	3
Inventeringens uppläggning och rapport	3
Översiktskarta	4
Björkebergs kyrkogård	4
Kyrkogårdens omgivning	4
Björkebergs kyrka	4
Kyrkogårdens historik	5
Översiktlig beskrivning av vegetation mm – Karta	7
Beskrivning av kyrkogården	8
Beskrivning av enskilda kvarter	12
Kvarter A	12
Kvarter B	13
Kvarter C	15
Källor	17
Exempel på gravvårdar med kulturhistoriskt intresse	18
Förklaring till exempellistan	18
Utvärderingskarta	19
Bilagor	
Exempellista	
Fotografier	

INLEDNING

Bakgrund

Ur kulturhistorisk synpunkt är kyrkogårdar och begravningsplatser bärare av en stor mängd information och de här platserna ger anledning till frågor av olika slag. Vad är typiskt för våra kyrkogårdar när det gäller vegetation, omgärdningar, gångar, gravvårdar m m och finns det några regionala skillnader? Vad har varit gängse bruk under olika tider och vad kan vi få för historisk information bara av att gå på en kyrkogård? Med utgångspunkt i behovet av att förbättra kunskapen om våra kyrkogårdar och begravningsplatser genomförs en stiftsövergripande kulturhistorisk inventering.

På uppdrag av Linköpings stift utför Östergötlands länsmuseum inventeringen av kyrkogårdar/begravningsplatser inom den del av stiftet som ligger inom Östergötlands län. Arbetet bekostas av medel från den kyrkoantikvariska ersättningen och påbörjades under år 2002. Projektet beräknas vara avslutat vid utgången av år 2006. Inventeringen berör de till Svenska kyrkan hörande kyrkogårdarna/begravningsplatserna som omfattas av kulturminneslagen. Lagen gäller de begravningsplatser som är tillkomna före utgången av år 1939 och ytterligare några som skyddas genom särskilt beslut av Riksantikvarieämbetet. Denna rapport utgör en delrapport i inventeringen vars resultat kommer att sammanställas och analyseras i en stiftsövergripande rapport.

Syfte

De stiftsövergripande inventeringarnas syfte är:

- att lyfta fram och öka förståelsen för kyrkogårdarnas och begravningsplatsernas kulturvärden och att främja kontakterna mellan kyrkan och kulturmiljövården
- att ge ett underlag för församlingarnas/samfälligheternas planering och förvaltning av kyrkogårdarna/begravningsplatserna och ett underlag för vård- och underhållsplaner
- att sammanställa ett enhetligt och tillgängligt kunskapsunderlag med beskrivning av och historik för den enskilda kyrkogården/begravningsplatsen samt en bedömning av de kulturhistoriska värdena. Inventeringen blir samtidigt en samlad dokumentation och överblick av kyrkogårdar/begravningsplatser i stiftet från 2000-talets första decennium.
- att ge ett underlag för handläggning av kyrkoantikvariska ärenden och för bedömning av var det är särskilt viktigt att stödja insatser med kyrkoantikvarisk ersättning.

Kulturminneslagen och begravningslagen

Enligt Lag om kulturminnen m.m. (SFS 1988:950) skall Svenska kyrkans *kyrkobyggnader, kyrkotomter* och *begravningsplatser* vårdas och underhållas så att deras kulturhistoriska värde inte minskas. Tillstånd måste sökas hos länsstyrelsen för att göra väsentliga förändringar på kyrkogården. (Se vidare i bilaga om Kulturminneslagen.) Begravningslagen (SFS 1990:1144) säger att en gravvård ägs av den som betalar gravrättsavgiften. När gravrätten upphör har ägaren rätt till gravvården. Om gravrättsinnehavaren inte vill gör anspråk på gravvården inom 6 månader tillfaller gravvården upplåtaren, alltså församlingen. Vidare

säger lagen: ”Om en gravanordning har tillfallit upplåtaren och den är av kulturhistoriskt värde eller av annat skäl bör bevaras för framtiden, skall upplåtaren om möjligt lämna kvar den på platsen. Om gravanordningen ändå måste föras bort från gravplatsen, skall den åter ställas upp inom begravningsplatsen eller på någon annan lämplig och därtill avsedd plats”.

Kulturhistorisk bedömning

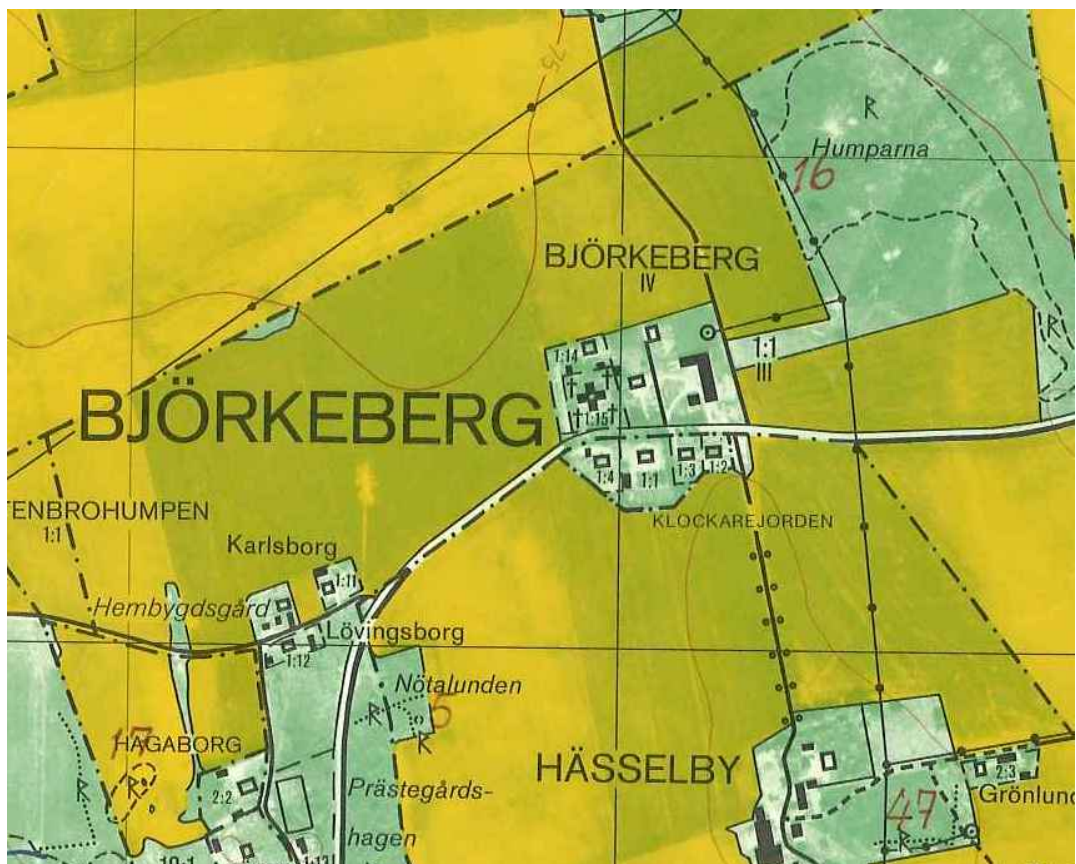
Alla gravvårdar bär på sin historia och kan berätta om en person, om en familj, om stilhistoria och om begravningstraditioner. I rapporten anges exempel på typer av gravvårdar som utifrån olika grunder bedöms som kulturhistoriskt värdefulla. Generellt gäller att ålderdomliga gravvårdar från tiden fram till 1850 bör föras in i kyrkans inventarieförteckning. Detta gäller även gravstaket och gravvårdar i gjutjärn och smidesjärn liksom äldre vårdar av trä. Många andra gravstenar har också ett kulturhistoriskt värde som kan kopplas till gravvårdens utförande, t ex material och konstnärlig utformning eller ett lokal/personhistoriskt värde. Inventeringen omfattar i första hand enbart gravvårdar ute på kyrkogården. I flera kyrkor finns det dock gravvårdar som förvaras i kyrkan eller i lokal i anslutning till kyrkan. Ofta har dessa ett stort kulturhistoriskt värde och bör tas med i kyrkans inventarieförteckning.

Den kulturhistoriska bedömningen görs utifrån principer som tagits fram av och fortlöpande diskuteras med representanter för Linköpings stift, länsstyrelserna i Kalmar, Östergötland och Jönköping samt läns museerna i Jönköpings och Kalmar län. En kulturhistorisk bedömning är aldrig definitiv utan hela tiden föremål för omvärderingar. Vid bedömningen tas hänsyn till dels varje enskild kyrkogårds egna värden, men också till värden i förhållande till andra kyrkogårdar i stiftet och i övriga landet. Inför varje planerad förändring skall tillstånd inhämtas från länsstyrelsen och varje ärende behandlas där från fall till fall. Den kulturhistoriska bedömningen utgör underlag för beslut om vilka åtgärder som kan vara berättigade till kyrkoantikvarisk ersättning.

Inventeringens uppläggning och rapport

Rapporten består av en historik över kyrkogården samt en beskrivning i ord och bild av kyrkogården som helhet och de olika kvarteren/områdena. En kulturhistorisk bedömning görs av varje kvarter/område samt över kyrkogården i dess helhet. Arbetet har varit uppdelat i en fältdel med inventering och fotografering samt en arkivgenomgång. De aktuella arkiv som gått igenom har främst varit läns museets topografiska arkiv och Antikvarisk-topografiska arkivet, Riksantikvarieämbetet i Stockholm. Uppgifter har vidare hämtats från aktuell litteratur däribland hembygds litteratur. I viss mån har lantmäteriets handlingar och kartor nyttjats. De i rapporten redovisade arkivuppgifterna utgör en sammanfattning av genomgångna arkiv och ska inte ses som en komplett beskrivning av händelser i kyrkogårdens utveckling. Arbetet inkluderar en omfattande fotodokumentation varav ett antal bilder presenteras i rapporten. Delar av inventeringsmaterialet görs tillgängligt via Kulturmiljövårdens bebyggelseregister, ett informationssystem som förvaltas av Riksantikvarieämbetet (www.raa.se).

Fältarbete och rapport har utförts av antikvarie Anita Löfgren Ek, Östergötlands läns museum 2002. Rapporten finns tillgänglig på Linköpings stift, Länsstyrelsen i Östergötlands län, Östergötlands läns museum samt på respektive kyrklig samfällighet.

Utsnitt ur ekonomiska kartans blad 085 65 Flistad, 1982.

BJÖRKEBERGS KYRKOGRÅRD

Björkebergs kyrka ligger i öppen slättbygd. Kyrkogårdens planform är något rektangulär i nord/sydlig riktning. Kyrkan ligger något norr om kyrkogårdens mitt och långhuset ligger i väst/östlig riktning.

Kyrkogårdens omgivning

Mitt emot kyrkan ligger den gamla klockarbostaden från ca år 1800 med vita spritputsade fasader och tegeltäckt sadeltak. Byggnaden har även inrymt skolverksamhet och lärarbostad. År 1923 byggdes en större skolbyggnad strax intill i 1½ våning med gula spritputsade fasader under brutet tak. Öster om kyrkan ligger ett löneboställe från 1946 med fasader av gul locklistpanel och sadeltak. Norr om kyrkogården ligger ett församlingshem uppfört 1970.

Björkebergs kyrka

Björkebergs kyrka är uppförd i sten omkring sekelskiftet 1200 med rektangulärt långhus, smalare absidkor, sakristia i norr och spåntäckta takfall. Långhuset har under 1700-talet förlängts åt väster, fått förstörade fönster samt försetts med en spåntäckt

takryttare målad i vitt och rött. Denna restes på 1760-talet med Petter Frimodig som byggmästare, känd för flera tornbyggnader i länet. Ingången är via ett timrat vapenhus i väster. Kyrkorummets medeltida karaktär är mest påtaglig i kordelen med kryssvalv och triumfbåge dekorerad med kalkmåleri från 1300-tal och 1400-tal samt med ett medeltida korfönster och en korportal. Interiören präglas också till stor del av 1700-talets förändringar med tillkomst av trätunnvalv och läktare.

Utsnitt ur häradsekonomska kartan 1868-77, Flistad.

Kyrkogårdens historik

Uppgifter om kyrkogårdens historik har i huvudsak hämtats från Östergötlands läns museums topografiska arkiv och bibliotek. Uppgifter om äldre lantmäterikartor är hämtade från Lantmäteriets websida.

Kyrkogården har sedan medeltiden vuxit fram runt den medeltida kyrkan. Lantmäterikartor från 1694 och 1854 visar inget som avviker från dagens förhållanden. Enligt en sockenbeskrivning av C F Broocman 1760 hängde kyrkans klockor i en trästapel som sattes upp 1641. Andra uppgifter nämner att stapeln brann 1707 och en ny stapel byggdes 1741. År 1762-1763 byggdes en takryttare på kyrkan. Eventuellt flyttades klockorna då från klockstapeln in i takryttaren. I sin sockenbeskrivning nämner Broocman även att kyrkan innesluts av ”stora på Kyrkogården planterade Ask-trän.” Det är ovanligt med en sådan notering och träden bör därför ha varit iögonenfallande.

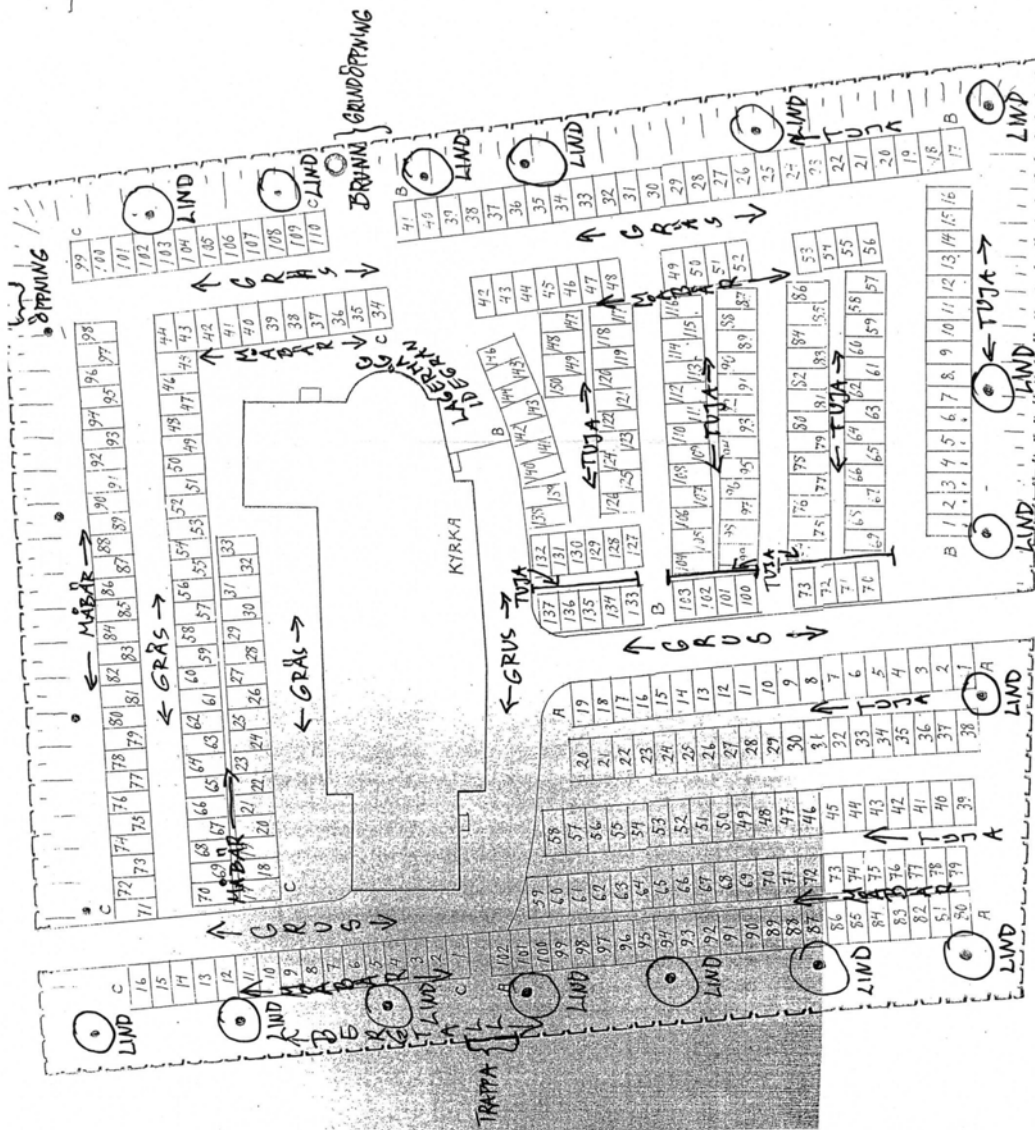

Björkebergs kyrka 1915 och 1937. Foto i Östergötlands läns museums samlingar.

Fotografiet från 1915 visar en relativt oordnad kyrkogård med enstaka gravbräden av trä och eventuellt en omgärninghäck till höger. Fotografiet från 1937 visar en annan mer strikt karaktär med en bred grusad mittgång från söder, stora häckomgärdade familjegravar framför allt väster om mittgången samt stora gräsytor och många björkar inne på kyrkogården.

Ett fotografi från 1945 visar kyrkogårdens sydöstra del med en blandning av höga och låga/breda vårdar. Mittpartiet har inte tagits i anspråk i någon större utsträckning. På kyrkogården växer flera björkar. Eventuellt kan det finnas omgärningshäckar runt en del gravar. Fotografier från 1960 visar i stort sett samma del av kyrkogården och det framgår att de flesta gravarna är grusgravar omgärdade med låga häckar, i enstaka fall med stenram. Det finns även fler gravar på den tidigare öppna ytan.

Enligt uppgift togs kyrkogårdens grusgravar bort på 1960-talet då kyrkogården gjordes om. Det skulle innebära att ovan nämnda fotografier från 1960 visar en struktur som snart togs bort. År 1960 invigdes gravkapellet av biskop Ragnar Askmark. Gravkapellet ritades av byggnadsingenjör Ture Jangvik. År 1964 meddelade Kungl. Byggnadsstyrelsen att man inte hade något att erinra mot ett förslag om ytterbelysning på kyrkogården. Träden i norr togs bort i början av 1990-talet.

BJÖRKEBERGS KYRKOÅRD
GRAVKARTA
1:1000
1960

Björkebergs kyrkogård. Vegetation m m.

BESKRIVNING AV KYRKOGRÅDEN

Kyrkogården består av tre kvarter: A-C.

Allmän karaktär

Kyrkogården är relativt liten och den omslutande karaktären understryks av rygghäckarna av tuja och måbär, liksom trädkransen av lindar i väster, söder och öster. Träden är nertagna i norr. Kyrkogårdsmuren har bl a i norr en ålderdomlig karaktär, där den är lagd av bullersten. I kvarter A går gravraderna i nord/sydlig riktning. I kvarter B går de i nord/sydlig riktning i kvarterets västra och östra kanter, i övrigt i väst/östlig riktning. I kvarter C är det huvudsakligen väst/östlig riktning.

Kyrkogården från sydöst.

Omgärdning

Västra muren: den västra muren är ca 0,4 (sydvästra hörnet) -1,,2 m hög av ca 0,3-1,2 m stor skarpkantad sten, en del "kilad". Muren är skolad med mindre, skarpa stenar. Sedumväxter på muren. Murkrönet ligger i nivå med kyrkogården. Innanför muren växer bergtall.

Norra muren: den norra muren är en ca 0,8-1,3 m hög halvmur av bullersten, ca 1,2 m bred (osäker uppgift då kyrkogården är släntad upp mot muren). Muren är utrasad på ett parti. I nordväst är en bred öppning med grusad gång till gravkapellet och ca 1 m från muren i nordväst är en gjuten plats för container.

Östra muren: den östra halvmuren är utskjuten på ett flertal ställen. En häck i prästgårdens trädgård gör det svårt att studera muren. I det nordöstra hörnet går muren in i prästgårdens jordkällare. På muren växer mossor och fettbladsväxter. I trädkransen

finns två partier med cotoneasterbuskar. Trädkransen står längst ner i slänten mot kyrkogården.

Södra muren: den södra muren är en halvmur ca 0,4 (sydvästra hörnet)-1,0 m hög av 0,3-1,2 m stor skarpkantad sten. Innanför ligger mindre sten blandad med jord. En del sten är kilad. Enstaka bindningar finns i muren.

Västra muren.

Norra muren.

Ingångar

Väster: trappa av grå kalkstensplattor och en kort kalkstengång till grusgången. Smidda dekorativt utformade trappräcken.

Norr: i nordväst är det en öppen gång till gravkapellet och i nordöst en bred ingång i muren med en grusgång som leder ut till redskapsboden.

Söder: dubbelgrind till bred grusgång. Grinden är i dekorativt järnsmide med svängt krön. Ett kors och små kulor kröner grinden. Fyrkantiga grindstolpar av granit med avfasad överdel.

Öster: grindhål till prästgården med bortplockad grind. Fyrkantiga grindstolpar i granit med toppigt krön. Plattor i cementsten går över i kalksten på kyrkogården. Vid ingången finns en gjuten rektangulär brunn, soptunnor och vaser.

Grindarnas nedre dekorativa bård kan tolkas som en rad stiliserade "B".

Vegetation

Väster: sju lindar i trädkransen varav flera är relativt ålderdomliga. I nordväst och nordöst växer en ca 1,0 m hög måbärshäck innanför trädkransen. I väster växer bergtall innanför muren.

Norr: trädkransen är nedtagen.

Öster: fem lindar av olika ålder i trädkransen.

Söder: fyra lindar i trädkransen. I söder och sydöst löper en ca 1,0 m hög tujahäck innanför trädkransen.

Gångsystem

Från trappan i väster en kort kalkstensgång som leder till grusgången vid kyrkan.

Från södra dubbelgrinden går en bred grusgång fram till kyrkan där den förgrenar sig mot väster och öster. I nordöst en grusgång som leder ut till redskapsboden. I nordväst en grusgång till gravkapellet. I övrigt är eventuella tidigare grusgångar nu grästäckta.

Gravvårdstyper

Vid kyrkogårdens mittgång, söder om kyrkan, står en kalkstensvård från 1717. En gravsten från 1759 i röd kalksten står i nordvästra hörnet liksom en kalkstensvård från 1800-talet. Söder om kyrkan står en gravsten av grå kalksten med toppigt krön. Här finns även en obelisk i granit med två gravhällar från 1852 respektive 1916 i kalksten. Bland övriga gravvårdar märks en obelisk i svart granit och ett par bautastenar.

Gravvård från 1717.

Gravvård från 1759

Minneslund

–

(Efter inventeringen har en minneslund anlagts norr om kyrkan).

Byggnader

På kyrkogårdens nordvästra del finns ett gravkapell ritat 1959 av ingenjör Ture Jangvik. Det är uppfört i tegel med vitslammade fasader och ett brant, spånklätt sadeltak. En dubbeldörr av trä leder in till ett rum belagt med kalkstensgolv, vitputsade väggar, ett smalt fönster i väster och ett litet träaltare i norr.

I anslutning till kyrkogården, strax utanför norra muren, ligger en redskapsbod med rödfärgade träfasader och ett liggande spröjsat fönster på västra gaveln.

Övrigt

Borttagna gravvårdar står lutade vid redskapsboden.

Kulturhistorisk bedömning

Björkebergs kyrka, kyrkogårdsmur, södra grindarna och trädkransen bildar en sammanhållen miljö med mycket höga kulturhistoriska värden. Kyrkogården har troligen kvar sin medeltida utbredning och kyrkan ligger på kyrkogårdens norra del, vilket var mycket vanligt under medeltiden. Trädkransen visar på det parkideal som blev vanligt för våra kyrkogårdar när det gäller landsbygden framför allt från mitten av 1800-talet. Av mycket högt kulturhistoriskt värde är även strukturen med de större familjegravarna utmed mittgång och kyrkogårdsmuren, framför allt i kvarter B. De visar på ett system som var mycket dominerande på länets kyrkogårdar från mitten av 1800-talet och ca 100 år framåt. Här märks de större ”köpegravar” som ofta låg i kvarterens utkanter och längs de större gångarna. Enligt uppgift låg linjegravsområdet norr om kyrkan men området är nu omlagt och linjegravssystemet kan inte urskiljas. Under mer än 150 år, fram till mitten av 1960-talet, hade man s k allmänna linjer på kyrkogårdarna. Där begravdes de avlidna en och en radvis. Kyrkogårdens nuvarande strikta karaktär understryks av rygghäckarna. De bildar tillsammans med raderna med gravvårdar ett sammanhållet system.

Ett mycket högt kulturhistoriskt värde ligger i enskilda gravvårdar, bl a de ålderdomliga kalkstensvårdarna och en del tidstypiska vårdar som obelisker och s k bautastenanar. Titlar på gravvårdar säger en del om näringsliv och social struktur i en socken. Förutom

titlarna lantbrukare, hemmansägare och det mer ålderdomliga rusthållare och trotjänarinna finns här fyra stycken smidesmästare eller smedsmästaren. Flera titlar har kyrklig anknytning. Ett viktigt historiskt dokument är även det östra grindhålet som leder direkt till prästgården och att prästgårdens källarbyggnad vilar på kyrkogårdsmuren.

BESKRIVNING AV ENSKILDA KVARTER

Kvarter A

Kvarter A omfattar gravplats nr A 1-102 och utgörs av kyrkogårdens sydvästra del. I väster, utanför kyrkogården, ligger parkeringsplats och åkermark, i norr kyrkan och kvarter C, i öster kvarter B och i söder går landsvägen.

Allmän karaktär

Enhetlig prägel med gräsytor mellan raderna. Strikt karaktär med rygghäckar.

Kvarter A från söder.

Omgårdning

Kyrkogårdsmur i söder och väster.

Ingångar

Huvudingången i söder, trappa i väster.

Vegetation Del av trädkransen, bergtall innanför muren och en måbärshäck. I övrigt två rygghäckar av tuja i nord/sydlig riktning ca 0,8 m hög.

Gångsystem

Den nord/sydliga mittgången och gången i norr invid kyrkan. Krossgrus.

Gravvårdstyper

Enstaka högre vårdar, en från tidigt 1700-tal. Gravläggningar från tidigt 1900-tal fram till år 2001, i huvudsak andra halvan av 1900-talet. Gravvårdarna är huvudsakligen gjorda av grå, röd eller svart granit.

Två vårdar över smeder. En smidesmästare 1907 och en smidesmästare 1969.

Byggnader

–

Övrigt

–

Kulturhistorisk bedömning

Kvarterets nuvarande strikta karaktär understryks av rygghäckarna. De bildar tillsammans med raderna med gravvårdar ett sammanhållet system. Systemet med större familjegravar utmed mittgången, som framgick av äldre fotografier, är inte längre så tydligt i kvarter A. Enskilda gravvårdar har ett mycket högt eller högt kulturhistoriskt värde. Det gäller bl a gravvården från 1717 i kalksten och den tidstypiska obeliken i svart granit. Titlar på gravvårdar säger en del om näringsliv och social struktur i socknen. Här märks bl a tre av fyra gravvårdar resta över smidesmästare och en gravvård med titeln trotjänarinnan.

Kvarter B

Kvarteret omfattar gravplats nr B 1-150 och utgör kyrkogårdens sydöstra del. Väster om kvarteret ligger kvarter A. Norr om kvarteret ligger kyrkan och kvarter C. Öster och söder om kvarteret går kyrkogårdsmuren med trädgårdsmark respektive landsväg på andra sidan muren.

Allmän karaktär

Kvarteret är enhetligt med öppna gräsytor mellan gravarna. Karaktären är strikt med rygghäckar mellan gravraderna.

Kvarter B från sydväst.

Omgärdning

Kyrkogårdsmur i söder och öster med tujahäck innanför.

Ingångar

Huvudingång i söder, ingång från prästgården i öster.

Vegetation

Trädkransen med tujahäck innanför. Tre rygghäckar av tuja går i väst/östlig riktning och en tujahäck i nord/sydlig riktning, 0,8-0,9 m höga. En ca 1,10 m hög måbärshäck går i nord/sydlig riktning i kvarterets östra del. Cotoneasterbuskar vid muren i öster

Gångsystem

Den nord/sydliga mittgången och delvis övervuxna kalkstensskivor i gräsmattan i öster. Grusgång invid kyrkans södra vägg fram till kordörren.

Gravårdstyper

De flesta vårdarna är låga, men en del högre finns, samt en obelisk och två s k bautastenar. En gravläggning från 1700-talet, enstaka från 1800-talet. I huvudsak andra halvan av 1900-talet. De flesta gravvårdarna är i grå, röd eller svart granit, två i kalksten.

Kalkstenshäll från 1852.

En s k bautasten från 1908.

Byggnader

–

Övrigt

–

Kulturhistorisk bedömning

Kvarterets nuvarande strikta karaktär understryks av rygghäckarna. De bildar tillsammans med raderna med gravvårdar ett sammanhållet system. Av mycket högt kulturhistoriskt värde är strukturen med de större familjegravarna utmed mittgång och kyrkogårdsmur. De visar på ett system som var mycket dominerande på länets kyrkogårdar från mitten av 1800-talet och ca 100 år framåt. Här märks de större ”köpegravar”, som ofta låg i kvarterens utkanter och längs de större gångarna. Enskilda gravvårdar har ett mycket högt eller högt kulturhistoriskt värde. Det gäller bl a ålderdomliga gravvårdar från 1800-talet och den tidstypiska obeliken och de s k bautastenarna. Titlar på gravvårdar säger en del om näringsliv och social struktur i socknen. Här märks bl a hemmansägare, lantbrukare och det mer ålderdomliga rusthållare. Det finns även titlar med anknytning till kyrkan såsom kantor och kyrkvaktare.

Kvarter C

Kvarteret omfattar gravplats nr C 1-110 och utgör kyrkogårdens norra del. I väster, utanför kyrkogården, ligger en parkeringsplats och åker, i norr församlingshemmet och öppen mark, i öster trädgårdsmark och i söder kyrkan samt kvarter A och B.

Allmän karaktär

Öppen karaktär i norr med en stor gräsyta. En viss indelning av kvarteret finns genom långa häckar i väst/östlig riktning. Enligt uppgift låg tidigare kyrkogårdens linjegravsområde här.

Omgärdning

Kyrkogårdsmur i väster, öster och norr.

Ingångar

I väster trappa. I öster ingång från lönebostället, i norr öppningar till redskapsbod och gravkapell.

Kvarter C från nordväst.

Kvarter C, västra delen från norr.

Vegetation

Lagerhägg och idegran runt kyrkans absid. Trädkransen med tujahäck och måbärshäck innanför. Träden i norr är nedtagna. Måbärshäck innanför muren i norr och väster, samt en i nord/sydlig riktning invid kyrkans absid och ytterligare en måbärshäck som rygghäck i väst/östlig riktning strax norr om kyrkan. Gravarna i väster är åtskilda med låga klippta häckar.

Gångsystem

Kalkstensplattor i öster och i en gång till kordörren samt som gång i kvarterets norra del. Plattorna är delvis övervuxna. Grusgång i väster.

Gravvårdstyper

I nordvästra hörnet står en skadad gravvård från 1700-talet samt en gravvård från 1800-talet. I kvarteret i övrigt finns en gravvård från omkring år 1900, i övrigt är de från 1920-talet – år 2000, de flesta från andra halvan av 1900-talet. Det är relativt få gravvårdar i kvarteret. Vårdarna är i huvudsak av grå, svart eller röd granit, de två äldsta av kalksten. Området norr om kyrkan var enligt uppgift tidigare avsett för linjegravar.

Kyrkoherde Pihlgren år 1900.

Elisabet Carlsdatter afled 1839.

Byggnader

–

Övrigt

Omgiven av kalkstensplattor finns en rektangulär vattenbrunn av sten fogad i cement. Täckplattor av kalksten. Soptunnor och vaser.

Kulturhistorisk bedömning

Enskilda gravvårdar har ett mycket högt eller högt kulturhistoriskt värde. Det gäller bl a de ålderdomliga gravvårdarna från 1700- och 1800-talen.

Källor:

Bogårdsmurar i Linköpings stift, Östergötlands län, inventering del 1-3, Grenberger Byggnadsrestaureringskontor 2004.
Broocman C F. Beskrifning öfver the i Östergötland..... 1760.
Faksimilutgåva 1993.
Hansson, Hans-Erik m fl. Vård av gravstenar. Riksantikvarieämbetet. 2002.
Kulturhistorisk inventering av kyrkor och kyrkomiljöer utförd av Östergötlands länsmuseum 2003-
Kulturmiljövård 6/98. Riksantikvarieämbetet. Stockholm 1989.
Kyrkogårdens gröna kulturarv. Stad&Land. Movium/inst för landskapsplanering.
Sveriges lantbruksuniversitet nr 103/1992.
Ridderstad A. Östergötlands beskrivning. Andra delen. Stockholm 1918.
Tham W. Beskrifning öfver Linköpings län. Förra delen Stockholm 1854. Andra delen Stockholm 1855.
Theorell A, Wästberg P, Hammarskiöld H (foto). Minnets stigar. En resa bland svenska kyrkogårdar. 2001.
Wadsjö H (red). Kyrkogårdskonst. Stockholm 1919.
Widegren PD. Försök till en ny beskrivning över Östergötland. Första bandet 1817. Andra bandet 1828. Faksimilutgåva 1993.
Östergötlands länsmuseums topografiska arkiv.

Muntliga uppgifter – Nils-Magnus Nilsson, Birgit Strand och Elis Åkerlund.

www.lantmateriet.se. Lantmäterikartor från 1694 och 1854

www.ostergotlandslansmuseum.se

EXEMPEL PÅ GRAVVÅRDAR MED KULTURHISTORISKT INTRESSE

Förklaring till exempellistan

Exempellistan är indelad i två delar. Den första delen som innehåller uppgifter om kyrkogård, kvarter, gravnummer, material, efternamn, hemvist och årtal är en identifikationsdel. Under den andra delen anges en kulturhistorisk notering med uppgift om titel, gravplats och gravvård. Dessutom noteras eventuella skador och andra anmärkningar.

Kvarter: anges endast i de fall då kyrkogården är indelad i kvarter.

Numrering: görs efter gravkartan. Ofta kan det vara svårt att exakt lokalisera gravnumret, då gravbredd kan variera och många gravnummer intill varandra saknar gravvård. Att gravnumren ofta börjar med "0" beror på att datorn ska kunna sortera materialet i rätt ordning. I vissa fall står äldre gravvårdar utan gravnummer bland övriga gravar och då ges de t ex beteckningen "onumr. S om 042". Stenar som står undanställda och bedöms ha ett kulturhistoriskt värde ges nya nummer: "ÖLM 1, ÖLM 2 o s v".

Material: Här anges vårdens material. Beteckningen "granit" används utan närmare specifikation av olika typer. Stenens färg förkortas **sv** (svart), **gr** (grå), **r** (röd), **gr/r** (grå/röd) osv.

Efternamn: I allmänhet det första efternamnet som står på gravvården.

Hemvist: Det geografiska namn som står på gravvården. Det kan röra sig om bynamn, gårdsnamn eller namnet på en mindre fastighet. I undantagsfall är det namnet på en plats som inte ligger i socknen.

F:a årtal och **S:a årtal:** anger det tidigaste respektive senaste dödsåret som står på gravvården. Är det endast ett årtal angivet står det i F:a årtal.

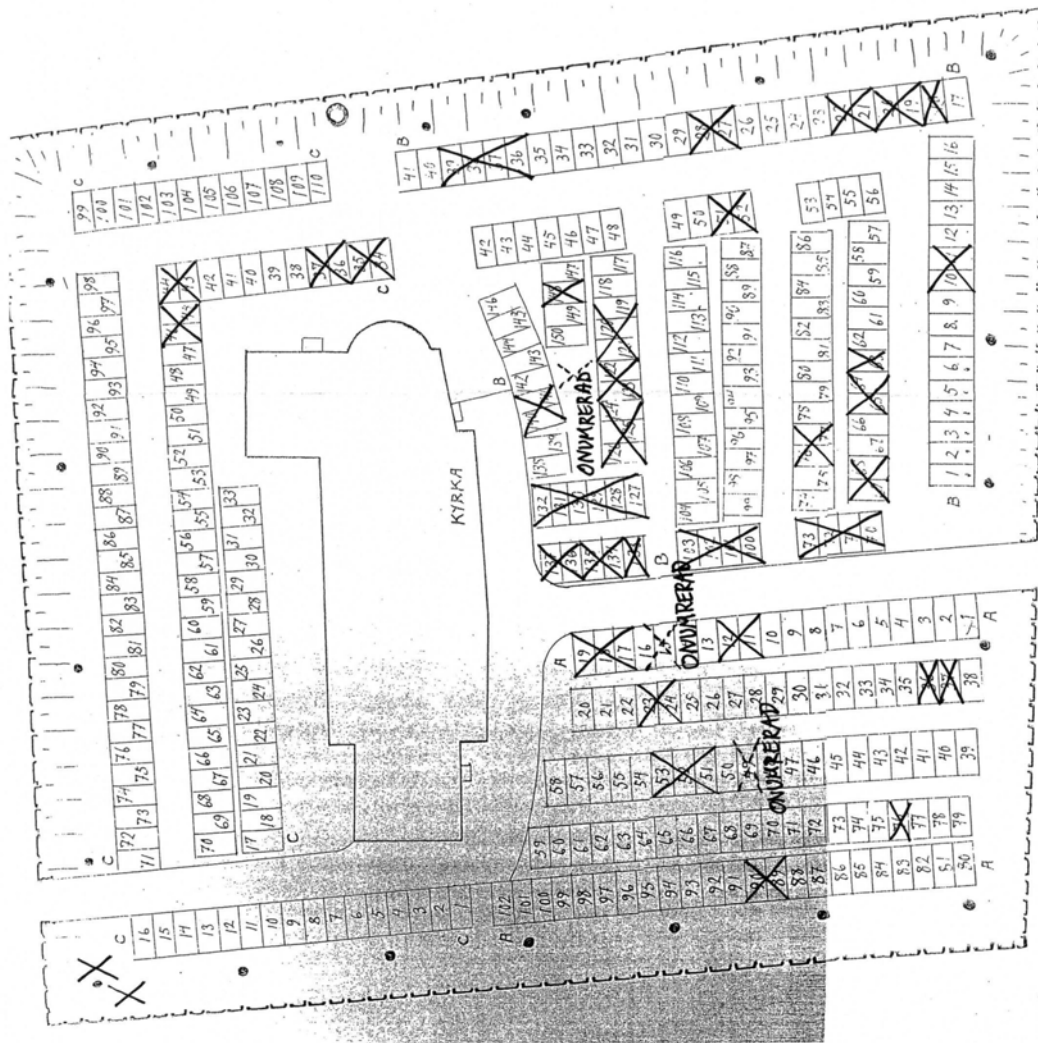
Titel: Samtliga yrkestitlar samt hemmansägare, rusthållare m m. Dessa gravvårdar bedöms ha ett kulturhistoriskt intresse oavsett vårdens ålder.

Gravplats: Gravplatsen är omramad av stenram, häck, järnstaket eller kedja. Själva gravplatsen är i allmänhet täckt med grus men i vissa fall med gräs.

Gravvård: Speciella typer av gravvårdar som t ex gjutjärnskors, träkors, häll, sköld, ålderdomlig sten m m.

Skada: Notering om eventuell skada, t ex rost på en gjutjärnsvård eller på ett järnstaket, sprucken kalkstensvård o dyl. Här noteras även om det är ovanligt mycket lava på framför allt kalkstensvårdarna.

Anmärkning: Här noteras om gravvården har ett lokalthistoriskt eller personhistoriskt intresse eller andra anmärkningar– L1, P1, A1 osv. Detta hänvisar till korta notiser i slutet av exempellistan.

BJÖRKEBERGS KYRKOGRÅD
GRAVKARTA
Svevia 1:1000 Ritad av O

2 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 20M

Björkebergs kyrkogård. Exempel på gravvårdar med kulturhistoriskt intresse

X